

HET KAN WEL!

LEERKRACHT OP DE FIETS

Werken aan onderwijs buiten de schoolmuren

Aanleiding

Samenwerkingsverband de Eem financiert met de subsidie van WEL in ontwikkeling een pilot op kinderdagcentrum de Astronaut: De leerkracht op de fiets. Twee leerkrachten uit het speciaal onderwijs verzorgen individuele onderwijsverrijking voor vijf jonge kinderen. Daarnaast experimenteren zij met groepsactiviteiten. De resultaten zijn veelbelovend.

In de regio Eem worden kinderen met een onderwijsbehoefte en een vrijstelling 5 onder a van de Leerplichtwet op de locatie van een kinderdagcentrum begeleid door ZML-leerkrachten. Het Samenwerkingsverband Primair Onderwijs maakt dit mogelijk met inzet van middelen uit het project WEL in ontwikkeling en in het verlengde daarvan met een innovatiebudget.

Hoe kunnen we deze aanpak inbedden binnen reguliere wettelijke kaders en mogelijkheden als de WEL-subsidie stopt? Die vraag stelde de Eem tijdens een online-sessie van het project.

Elders in het land hebben drie samenwerkingsverbanden een vergelijkbare aanpak om jeugdigen met een vrijstelling 5 onder a van de Leerplichtwet en absoluut verzuimers bij onderwijs te betrekken. Eén samenwerkingsverband doet dat vanuit de regeling [Experiment Onderwijszorgarrangementen \(SWV Duin- en Bollenstreek\)](#) en twee zetten reguliere middelen in ([SWV Drechtsteden](#) en [RENN4](#)).

Tijdens twee online-bijeenkomsten wisselden vertegenwoordigers van de vier regio's, van WEL in ontwikkeling en geïnteresseerden kennis en ervaringen uit. De inhoud van deze notitie is gebaseerd op deze bijeenkomsten. Hij geeft een schets van de bestaande praktijk en verkent de mogelijkheden die wet- en regelgeving bieden. Een eerste conclusie: het kan WEL!

De praktijk

Het gaat in alle gevallen om een maatwerktraject waarin onderwijs wordt toegevoegd aan de context van de jeugdige: op locatie van de dagbesteding, kinderdagcentrum of zorginstelling, thuis of in de bibliotheek. De ondersteuning vindt plaats op basis van een onderwijs-zorgarrangement met betrokkenheid van het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs.

In de regio Drechtsteden worden nu al 6 jaar leerlingen met afstandsonderwijs begeleid. Aanvankelijk alleen zieke leerlingen, inmiddels ook thuiszitters. Gemeentelijke vsv-middelen (voortijdig schoolverlaten) aangevuld met middelen van het samenwerkingsverband maken het mogelijk maatwerk te leveren, tot 3 uur per leerling per week. Doel: de verbinding met onderwijs leggen of behouden, leren en ontwikkelen mogelijk maken en toeleiden naar een lesplaats op het OPDC en/of school. Het Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs werkt met een thuisdocentenpool; in het primair onderwijs probeert men zoveel mogelijk de eigen leerkracht van de leerling in te zetten voor de begeleiding.

De invulling van de ondersteuning is heel divers. Er is sprake van 'klasjes' binnen een zorginstelling, mobiele leerkrachten die een zorglocatie bezoeken, leerkrachten in de thuissituatie, ambulante begeleiding en/of vormen van digitaal afstandsleren onder begeleiding van een leerkracht.

In de regio Duin- en Bollenstreek heeft een reguliere voorschool samen met het samenwerkingsverband het initiatief genomen om de 'docent op de fiets' vorm te geven. Een mobiele leerkracht bezoekt en begeleidt leerlingen die thuiszitten. Er is inmiddels een integraal aanbod van onderwijs en zorg, waarbij ook jeugdzorg en de lokale overheid zijn betrokken (inhoudelijk en financieel). Er wordt gewerkt aan een nieuw ontwikkelingsperspectief voor de leerling. Het initiatief is gestart op basis van [regelgeving over onderwijstijdverkorting \(de Variawet\)](#) en nu ondergebracht bij de regeling [Experiment Onderwijszorgarrangementen](#).

De trajecten worden zeer divers gefinancierd. Soms geheel uit het onderwijsbudget, soms op basis van cofinanciering, vaak ook uit projectmiddelen. Als structurele financiering ontbreekt, zijn er zorgen over de continuïteit.

Bij RENN4 draait sinds 6 jaar een maatwerkvoorziening vanuit het vso waarin leerlingen gefaseerd toegeleid worden naar onderwijs. Met gebruikmaking van de regels m.b.t. onderwijstijdverkorting (Variawet) en een onderwijszorgarrangement (SWV-VO) worden jeugdigen in vier fasen (Fase 0-1-2-3) met kleine stapjes en strakke begeleiding uitgedaagd om zich te ontwikkelen (binnen en buiten de school). Per fase zijn zo'n 20 leerlingen verbonden aan een school. Fase 0 staat voor de groep leerlingen die op dat moment de school niet bezoekt, maar wel tot leren en ontwikkelen komt. De docenten gekoppeld aan deze fase bezoeken de leerlingen op hun eigen plek en begeleiden hen naar een leeromgeving die bij hen past.

Handvatten voor verduurzaming

Wat is er nu wel en niet mogelijk binnen bestaande regelgeving? Welke handvatten zijn er voor het gesprek met accountants en inspecteurs? Uitgangspunt is: het kan WEL!, zoals de voorbeelden ons laten zien. Hieronder bieden we houvast voor de aanpak 'Leerkracht op de fiets' en leggen we een mogelijke basis voor verdere ontwikkeling in de richting van structurele arrangementen.

1. Wie wil je bereiken?

Welke groep leerlingen wil je met de ondersteuning bereiken? Omschrijf deze. Het gaat om maatwerk, dus is het niet mogelijk een strakke doelgroep te formuleren. De doelgroep kunnen we omschrijven als 'jeugdigen met afstand tot onderwijs', oftewel jeugdigen die nu niet bereikt worden met onderwijsmiddelen, maar die daar wel recht op hebben of profijt van kunnen hebben. Wellicht kunnen we beter spreken van 'onderwijs met afstand tot jeugdigen', maar dit is wat lastig naar een doelgroep te vertalen.

Uit de ervaringen in de regio's blijkt dat zowel leerlingen met een schoolinschrijving als leerlingen zonder schoolinschrijving kunnen worden bereikt en in principe van alle leeftijden. Zeker onder de recent gepubliceerde beleidsruimte m.b.t. afstandsleren is het wenselijk gebruik te maken van een schoolinschrijving en betrokkenheid van onderwijsprofessionals, bij voorkeur met een sociaal-emotionele binding met de leerling.

2. Wie doen er mee?

Betrek de ouders vanaf het allereerste begin! Breng vervolgens in beeld welke partijen nu al betrokken zijn bij deze leerling(en) en op welke wijze je de partijen actief kan laten participeren in het maatwerkprogramma.

Partijen die veelal betrokken zijn:

- de school waar de leerling staat ingeschreven (of zou kunnen worden ingeschreven);
- het zorgteam (of hoe ook genoemd) van het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs;
- de zorginstelling die de jeugdige ondersteunt;
- de gemeente (leerplicht, jeugdteam etc.);
- individuen of organisaties vanuit de (Jeugd)gezondheidszorg (huisarts, schoolarts, therapeut, instelling).

Stem de betrokkenheid van de diverse partijen op elkaar af. Wie doet wat op welk moment? Wie is in welke fase verantwoordelijk of aan zet?

3. Hoe ziet het proces eruit?

Ontwerp een proces met processtappen. Om onderwijsmiddelen te kunnen inzetten voor maatwerktrajecten is het (bijna altijd) noodzakelijk dat er een onderwijsperspectiefplan (OPP) wordt opgesteld. Hierin staat op welke wijze en op welke termijn wordt toegewerkt naar (fysieke) deelname aan het onderwijs. Hoewel dat perspectief aan de start van een traject nog zeer diffuus kan zijn, is het nodig (en gewenst) een stip op de horizon te hebben. Vooralsnog niet deelnemen aan onderwijs is ook een perspectief, en veranderingen bij de jeugdige of in de context veranderen het perspectief.

In de praktijk wordt vooral succes bereikt wanneer kleine – vastgelegde – stapjes worden gezet en gewerkt wordt met een participatieladder. Regelgeving conform de Variawet (onderwijstijdverkorting) maakt dat mogelijk.

Zowel in de regio Drechtsteden als bij RENN4 zijn de stapjes beschreven en daarmee is helder waar naartoe gewerkt wordt. Dit helpt bij het opstellen van het OPP én bij de verantwoording achteraf. Beschrijf welke onderwijstijd (wenselijk en praktisch realiseerbaar) beschikbaar is voor de jeugdige en hoe menskracht en middelen zo effectief mogelijk ingezet kunnen worden.

Bij het ontwerpen van het proces (denk aan fase 0-1-2-3) kan onderwijstijdverkorting in het proces mee ontworpen zijn. Hoe? Zie voor toelichting op onderwijstijdverkorting deze brochure van Ingrado.

4. Hoe gaan we om met de regels?

Onderwijsmiddelen kunnen uitsluitend ingezet worden (op welke wijze dan ook) als er sprake is van een schoolinschrijving. Schoolinschrijving is afhankelijk van regelgeving in het kader van de WPO (wet op het primair onderwijs), de WVO (wet op het voortgezet onderwijs) en de WEC (wet op de expertisecentra – voor het speciaal onderwijs).

Deze regelgeving biedt soms meer ruimte dan in eerste instantie wordt aangenomen en beweerd. Een belangrijk (struikel)punt bij de inzet van onderwijsmiddelen voor maatwerktrajecten vormen de vermeende barrières die

opgeworpen worden door besturen, accountants en de inspectie. Bedenk dat er vaak veel meer mogelijk is dan men denkt. Laat je eventueel informeren door andere partijen; Gedragswerk, Ingrado of het Steunpunt Passend Onderwijs.

Praktijk

In de praktijk is de regelgeving m.b.t. maatwerk voor de diverse schoolsoorten niet erg verschillend. Binnen het voortgezet onderwijs is er wat meer ruimte om af te wijken van de reguliere leerlijnen en leerdoelen dan in het primair onderwijs door de mogelijkheid arbeidsoriëntatie, stage en beroepsopleiding in te zetten.

De voorbeelden in de regio's laten zien dat:

- een aanpak die volledig door het onderwijs (school en SWV) gefinancierd wordt mogelijk is. Dit kan in de vorm van gestructureerd en gestandaardiseerd maatwerk;
- duale financiering ook mogelijkheden biedt (onderwijs en zorg, vsv-middelen, KDC).

Tijdelijke financiering (zoals WEL en de Experimenteerregeling) kan ingezet worden:

- om de vorm en het proces van afstandsonderwijs te ontwerpen en uit te proberen;
- om de verantwoording eenvoudig te maken, maar dit is niet noodzakelijk.

Ontwikkelingsperspectiefplan (OPP)

De inzet van onderwijsmiddelen voor onderwijs dat zich niet binnen de schoolmuren afspeelt, stuit vaak op bezwaren. Een OPP en terugkeerplan (of ingroeiplan met bijbehorend proces) kunnen deze bezwaren wegnemen. Er is dan sprake van een planmatige aanpak en de school kan de (basis) bekostiging voor de leerling behouden en inzetten voor de begeleiding.

Voor ouders kan het formuleren van een ingroeiplan een spannend proces zijn. Het beeld kan ontstaan dat de jeugdige binnenkort weer volledig in de schoolbanken moet zitten. Denk hier weer aan de participatieladder: bij evaluatie kan blijken dat een stapje terug, naar links of naar rechts nodig is. Het perspectief kan worden bijgesteld; zolang er maar perspectief is waar naartoe gewerkt wordt. Bij RENN4 zijn sommige jongeren meer dan 4 jaar opgenomen in de voorziening (fases 0-1-2-3), inclusief OPP en onderwijstijdverkorting. Dit kan en mag binnen wet- en regelgeving.

In sommige regio's wordt gewerkt met een start-OPP waarin voor de eerste periode doelen en afspraken worden gebundeld. Op basis hiervan kan een leerling ingeschreven worden. Perspectief is niet altijd alleen maar lange termijn, maar kan ook uitzicht op een voorlopige oplossing betreffen.

Budgetten bundelen

Voor een maatwerktraject kunnen school en samenwerkingsverband de handen ineenslaan en budgetten bundelen. Niet op basis van een 'gewone TLV-vergoeding', maar een bedrag als arrangement op basis van een gezamenlijke kostenberekening. Deze bijdrage van een SWV kan vaak lager zijn dan de normale TLV-bekostiging.

Naast de reguliere bekostiging zijn er soms ook zorgmiddelen (arrangementmiddelen) beschikbaar en/of is er incidentele bekostiging mogelijk. Zorg voor een controleerbare verantwoording en betrek de accountant in een vroeg stadium. Check of je toestemming nodig hebt van de inspectie bij onderwijstijdverkorting. Betrokkenheid en cofinanciering met middelen vanuit de Jeugdwet (lokale overheid) of vsv-gelden bieden zowel inhoudelijk als financieel perspectief voor ontwerpen van het proces, uitproberen en verduurzaming.

Twee mythes zijn in deze publicatie voor afstandsonderwijs ontkracht:

Mythe 1: een leerling kan niet meer dan 2 jaar gebruikmaken van onderwijstijdverkorting.

Dat klopt niet. Er is geen limiet gesteld aan de termijn, zoals ook blijkt in de voorbeeldregio's. Sommige leerlingen maken al 4 opeenvolgende jaren gebruik van onderwijstijdverkorting.

Mythe 2: Onderwijsmiddelen zijn niet in te zetten voor afstandsonderwijs.

Afstandsonderwijs is wél toegestaan, mits de school verantwoordelijk blijft voor het onderwijs, aan de vereisten voldoet en de benodigde middelen/menskracht in huis heeft of inkoop. Zo kan het team voor deze speciale taak (Leerkracht op de fiets) uitgebreid worden.

5. Tot slot: wees creatief

Een succesvolle aanpak voor de ene leerling (of groep leerlingen), werkt niet automatisch ook voor anderen. Iedere leerling en elke situatie is uniek en vraagt om een unieke (vaak creatieve) aanpak. Te veel projecten zijn in het verleden mislukt omdat de aanvankelijke individu-gebonden doelstelling buiten beeld is geraakt. Maar de individuele doelstellingen van meerdere jeugdigen samen vragen op hun beurt om een meer groepsgerichte invulling van het maatwerk. Hierdoor is de kans op succesvolle structurele inbedding in de systeemwereld groter voor alle jeugdigen. De conclusie is in ieder geval: onderwijs buiten de schoolmuren kan WEL!

Voor meer informatie over WEL in ontwikkeling kunt u contact opnemen met een van landelijke projectpartners: [Gedragswerk](#), [Ingrado](#) en [het Ondersteuningsteam Zorg voor Jeugd](#).